

med hälsning från ordföranden

En hälsning i höst(vinter)mörkret kära geografer!

Hösten är här med nakna träd, frost och till och med den första snön för säsongen. Det är snart dags att lämna över till vintern.

Sedan förra numret av Notiserna har vi haft val i Sverige och vi har fått nya ansvariga för skola och utbildning. Gustav Fridolin blir vår nya utbildningsminister, flankerad av Aida Hadzialic, gymnasie- och kunskapslyftsminister och Helene Hellmark Knutsson som ansvarar för högre utbildning- och forskning. Vad detta innebär för geografiämnet är för tidigt att säga. Vi hoppas dock att ämnet kommer att bli mer synligt. Från min önslista från nummer 3, 2014 kvarstår min starka önskan att fortbildning för geografilärare kommer till stånd å det snaraste. Gabriel Bladhs artikel i detta nummer förstärker denna önskan.

Gabriels artikel bygger på en studie som genomfördes 2013 – 2013, således efter det att de nya kursplanerna implementerades. Gruppen som stod i fokus var lärare i grundskolan år 4–9. Resultaten visar bland annat att 1/3 av SO-lärarna saknar utbildning i geografi. Detta leder till i – mitt tycke – intressanta frågor. *Hur påverkar avsaknad av geografiutbildning möjligheten att kunna lägga geografiska perspektiv på samhällsfrågor? Hur påverkar det tryggheten i ämnet och möjligheten att göra undervisningen aktuell och kreativ? Vågar man prova GIS? Hur påverkar det elevernas förståelse av rum och plats som begrepp?* En viss korrelation mellan identiteten som geografilärare och elevers uppfattning av ämnet som populärt bland elev-

erna kan skönjas. Lärares antal hp verkar också påverka frekvensen av fältstudier.

Det är värt att påpeka att studien genomfördes innan de första nationella kursproven genomfördes. Dessa prov kommer troligtvis påverka lärare verksamma i grundskolan i riktning mot en mer ämnesbaserad undervisning. En avsaknad av goda ämneskunskaper förvärrar detta, vilket leder tillbaka till min önskan om förbättrade möjligheter till fortbildning i geografi för yrkesverksamma lärare.

Vid det nyligen genomförda geografiseminariet i Uppsala, 19–20 september, diskuterades bland annat ämnets identitet och ämnets framtid. Ämnets koppling till hållbar utveckling är som vi alla vet mycket stark, men det är viktigt att geografi inte enbart blir hållbar utveckling. Ämnets förmåga att förklara och analysera aktuella frågor ur ett rumsligt perspektiv är också viktigt. Att kunna zooma ut och in, från det lokala till det globala, är också en viktig förmåga i geografiundervisningen. Användningen av GIS har också kommit att ge oss nya möjligheter i skola och övriga delar av samhället. Detta lyftes fram vid ett flertal tillfälle i Uppsala. Läs mer om seminariet på www.geografitorget.se

*

Jag avslutar med min ständiga uppmaning: kontakta din krets och kom med förslag på relevanta och intressanta aktiviteter. Det går numera att söka bidrag för verksamheter i kretsarna. Kontakta styrelsen för ytterligare information. Kom ihåg att föreningen behöver Dig!

Vänligen Karin Wakeham

kretsar kallar

Mycket av kretsarnas verksamhet annonseras först och ibland endast på Geografilärarnas riksförenings sajt www.geografiforaget.se. Via sajten går det också att prenumerera (gratis) på Geografiforagets Nyhetsbrev och på det sättet få information om de senaste uppdateringarna, kallelser till möten, föredrag, exkursioner och annat.

Tisdagen den 18 november 2014 – Kronobergskretsen

VÄXJÖ UNDER VATTEN

– kan man förebygga översvämningar?
tisdagen den 18 oktober 2014 kl 17.15

Malin Engström, Tekniska förvaltningen Växjö Kommun berättar om hur kommuner arbetar för att förebygga översvämningar i städer och riskutsatta områden.

Samling utanför kommunhuset, Västra Esplanaden klockan 17.15.

Eftersittning med sedvanlig pizza.
Styrelsen hälsar alla välkomna!

Kronobergskretsen av Geografilärarnas riksförening avhåller sitt **ÅRSMÖTE** tisdagen den 3 februari kl 18.30 å sal Moberg, Linnéuniversitetet i Växjö. Förutom årsmötesförhandlingar blir det föredrag och bilder från ”en långt bort liggande plats”.

Välkomna önskar Styrelsen

Stockholmskretsen

Kretsmöte med Geografiskt programinslag, för alla intresserade medlemmar och blivande medlemmar torsdagen den 22 jan 2015 kl 17.30–19.00 c:a i Geohuset, Frescati Stockholms Universitet. Exakt programpunkt – se GR:s hemsida. under november.

Gunvor Larsson
ordf. Stockholmskretsen

notiser

Exkursion till Tanzania

Geografilärarnas riksförening – Södra kretsen kommer 2014 – under vecka 44 att genomföra en exkursion till Tanzania

När? Ca 29 oktober – 9 november 2014.

Var? Nordvästra Tanzania (Kagera-regionen)-Serengeti-Ngorongoro-Arusha.

Hur? Fokus på natur- och kulturgeografi men även en del samhällskunskap och historia. I resan ingår flera mindre eller större exkursioner, studiebesök på skolor, didak-

tiska samtal med tanzaniska lärare med mera.

Se också S:t Petri skolas Tanzania-blogg: <http://petritanzania.wordpress.com>

Rapport från Vänerkretsens exkursion och årsmöte

Kinneulle 20 september 2014

USA Klockan Tre – en behändig ramsa som stöd för minnet. Den gäller bergslagen i Kinnekulle, det vackra platåberget i Väs-

tergötland. (urberg, sandsten, alunskiffer, kalksten, lerskiffer, trapp/diabas)

För 2014 blev det alltså Kinnekulle som blev vårt exkursionsmål efter diverse försök inom livsmedelsindustri och vindkraft. En rå och dimmig morgon samlades den trogna skaran i Lugnås där dagen guide, Holger Buentke, mötte upp.

Första stoppet på exkursionsvägen var Falkängarna i Hällekis, på somrarna ett blomstrand turistmål med allsköns hantverk. Men nu var det lilla sten- och mineralmuseet vårt mål. Museet sköts av Skaraborgs geologiska sällskap och här finns mineral och fossil från när och fjärran som turistbroschyren uttrycker det. Om man börjar vid Vänerstranden, i Råbäcks hamn så kan man vid lågt vattenstånd se urberget strax söder om hamnen, minnet från när dåvarande Sverige låg nära sydpolen. I nedfarten till Råbäck längs den äventyrligt smala vägen kan så kan man i kleven se sandstenen som varit flitigt utnyttjad för kyrkobyggen ända sen 1100-talet. Sen kommer man upp till lagren av alunskiffer, rik på fossil av trilobiter. Dessa lager har haft stor ekonomisk betydelse. Orsten har bränts och använts till jordbrukskalk och murbruk. Alun användes vid garvning Och när det blev ont om ved under 1800-talet användes alun som bränsle. Även oljeutvinning har förekommit. Vid det stora kalkstensbrottet ”Lilla Grand Canyon” bröts kalksten från 1872 till 1979 då Cemententa la ner cementfabriken Hällekis. Nu kan man (på respektfullt avstånd – rasrisk) se ca 40 meter av kalksten i grå och röda lager, färgade av olika järnoxider. Det är här man hittar ortoceratiter och brachiopoder. När Sverige låg vid ekvatorn i det tropiska klimatet med ett myller av liv i havet

då lagrades det 56 meter mäktiga lagret av lerskiffer. Här hittar man fossil av graptoliter, kolonibildande djur som liknar såg-tandade löv. Och sen är man uppe på Höggkullen, 263 meter över Vänerns yta, 307 meter över havet. Här har diabasen skyddat Kinnekulle och de övriga platåbergen I Västergötland, undantaget Lugnåsberget mor inlandsisens hyvlade verkan. På höggkullen finns ett utsiktstorn, öppet under turistsäsongen och en trevlig restaurang. Där intogs en riklig buffé och avhölls årsmöte.

Som avslutning på dagen besökte vi Husaby källa och såg även hållristningarna vid Flyhov, fördömligt tillgängliga med spänger och ramper, innan ordf Henrik Sahlin på klingande tyska avtackade vår kunnige och entusiastiska guide Holger Buentke.

Vid årsmötet omvaldes styrelsen enligt följande:

Ordförande	<i>Henrik Sahlin</i>
V ordf	<i>Anders Tidström</i>
Sekr o kassör	<i>Ann Engström-Åberg</i>
Ledamot	<i>Leif Granath</i>
Revisor	<i>Gunnar Persson</i>
Revisorssuppleant	<i>Bengt Bengtsson</i>

Beslutades att Klarälvsdalen blir mål för exkursionen 2015. Bengt Bengtsson och Lars Segerpalm sonderar.

Vi tackar ordföranden för det arbete han lagt ner för att göra denna dag till en lyckad dag i den långa raden av trevliga, lärorika och roliga dagar som vi haft i Vänerkretsen.

Ann Engström-Åberg

Geografilärarnas Riksförening har firat 81 år!

Geografilärarnas Riksförening har firat 80-årsjubileum – och hann fylla 81 innan festen blev av – och vilken fest det blev!

I dagarna två träffades i mitten av september geografer från nästan hela Sverige och det blev ett veritabelt kunskapskalas med många intressanta föreläsningar och seminarier. Uppsala universitet upplät välviligt lokaler och här följer ett axplock av

kunskapskalaset: *Karin Wakeham*, ordförande i Geografilärarnas riksförening, gav inledningsvis en historik om föreningens framväxt. *Anders Fridfeldt*, Stockholms universitet, bjöd på flera intressanta perspektiv, bl a kring kursplanernas framväxt och lyfte också fram begreppet landesquet kapital som kan översättas med markbundet kapital. Frilansaren *Anders Schaerström* föreläste om hälsans geografi och betonade att ”sjukdomar har rumsliga mönster”. *Kajsa Kramming*, Uppsala universitet, visade hur gymnasieungdomar tänker kring hållbar utveckling. Atropocentrisk loop blev ett viktigt verktyg för att kunna identifiera gymnasieelevernas kvalitativa tänkande. *Lena Mohlin*, Uppsala universitet, gav prov (!) på nationella provs betydelse. Mohlin lyfte huvudtankarna i läroplanerna i geografi. På fredagskvällen blev det *jubileumsmiddag* och självklart blev det också tårta på detta 81-årsjubileum. Det var kalas!

David Örbring, Lunds universitet,

inledde lördagen med att redogöra för aktuell didaktisk forskning. Örbring forskar bl a kring geografiska förmågor. David tog, precis som Anders Fridfeldt, upp begreppet geolitteracy. *Lotta Jankell*, Globala gymnasiet i Stockholm, hade fått förhinder men hennes inspelade film gav en hint om vad geografi är och vad det skulle kunna vara. Jankell efterlyser bland annat ett mer utvecklat rumsligt språk. Konferensen diskuterade också geografiämnets hot och möjligheter utifrån temat *Geografi – ett ämne i förändring. Då, nu och i morgon*. *Hans Odöö* höll ett humoristiskt inslag om Uppsala som turiststad med ett stort inslag av historia och inte minst Carl von Linné. *Anna Skarin*, SLU, ledde lördagseftermiddagens exkursion och visade hur ett försök hur Gotlandsruss kan överleva i kulturlandskapet. De mynnade bl a ut i en intressant diskussion kring landesquet kapital. *Exkursionslunchen* avnjöts på en rundhäll framför det torp som Gösta Knutsson en gång bodde i. Kalas va' ordet!

Röster under jubileet

Jag har 6–7 sidor anteckningar som är full av nya idéer och uppslag för min egen undervisning. Sedan ska man tillägga att geografilärare är nog de trevligaste, roligaste, vitsigaste och allmänbildade av lärarna. Kul att höra om allas olika erfarenheter. Tycker seminarium så här borde vara vartannat år om inte varje. Vi verkar ha ett STORT behov av att få träffas!

Britta Larson Bergstedt, Gävle

Tack till Karín Wakeham och övriga styrelsen som har ordnat det här 81-årsjubileumet.

*Peter Östman, Stockholm,
under fredagskvällens
jubileumsmiddag*

Vikten av geografers behov av träffas på en plats för att diskutera ämnets operativa och analytiska karaktär blev tydlig under två intensiva dagar. Utmaningar där begrepp som fysiska, kulturella,

sociala och mentala rum/tid-rum ska konkretiseras i skolvardagen blir lättare om vi hjälps åt.

Martin L. Röllgårdh, Värnamo

Väldigt inspirerande att höra ”geografiska” talas i två dagar. Mycket nya tankar, begrepp och litteraturtips. Jag känner mig stärkt i min geografiska identitet! Dessutom god mat och gott sällskap. Jag hoppas på flera liknande konferenser i framtiden!

Gunilla Granath Zillén, Täby

Lärare i åk 4–6 är den viktigaste lärarkategorin för att utveckla det geografiska tänkandet.

Anders Fridfeldt, Stockholm

Mitt bestående intryck av konferensen gäller främst är att jag ser behovet av/vill/bör, etc. ... utveckla mitt sätt att se på GIS och hur jag ska tillämpa detta i min undervisning – såväl i samhällskunskap som geografi, etc. Dels behöver jag fortbilda mig men också få en sammanställning över olika resurser som kan ge mig insikt i området GIS.

Lars Arvidsson, Växjö

25 procent av lärare i åk 4–6 har ingen utbildning i geografi men för lärare i åk 7–9 är samma siffra 27 procent.

Lena Mohlin, Uppsala

Jag har skrivit ner ett litet att göra-lista: varva flera medlemmar! Kolla hur många grundskolelärare som undervisar i Gävle kommun! Kartlägga hur många har geografipoäng/är behörig! Jobba för en utökat stöd för geografi som skolämne!

Britta Larson Bergstedt – igen!

kontakt med kretsarnas styrelser

Fullständiga uppgifter om kretsarna, deras styrelser och verksamhet finns på
www.geografitorget.se

Södra kretsen

Ordförande: Magnus Grahn, Ö Vallgatan
5 B 223 61 Lund,
mejl: magnus.grahn@uvet.lu.se

Stockholmskretsen

Ordförande: Gunvor Larsson, Furunäsvä-
gen 12, 181 43 Lidingö, tel: 08-765 5307,
mejl: gula@enskildagymnasiet.se

Östra kretsen

Ordförande: Pia Anderson, Kungsbro
Grindtorp 2, 590 75 Ljungsbro, tel 013-
663 89, mejl: piaan613@gmail.com

Vänerkretsen

Sekreterare och kassör: Ann Engström
Åberg, Hjortronstigen 2, 695 30 Laxå, tel:
0584-124 23, 070-550 16 02,
mejl: ann.engstrom-ahberg@telia.com

Västra kretsen

Ordförande: Anneli Andersson-Berg
(Katrinelundsgymnasiet), Haga Nygata
29 A, 413 01 Göteborg, tel: 031-13 39 96,
0704 156 085,
anneli.andersson.berg@educ.goteborg.se

Kronobergskretsen

Ordförande: Peter Bengtsson, Västerports-
vägen 22, 352 62 Växjö,
mejl: peter.bengtsson@personal.tingsryd.se

Ämnesdidaktiska hörnet

Rapport från IGU Regional Conference 2014

I augusti fick jag förmånen av att delta i IGU Regional Conference i Kraków, Polen. Konferensen var mycket stor och hade ett genomgående tema – *Changes, Challenges, Responsibility*. Innehållet var brett med inslag av exempelvis klimat, hälsa och ekonomi, emellertid fanns det också en seminarieriserie inriktad mot mitt fält rörande utbildning i geografi. Det är från denna seminarieriserie som jag tänker avlägga en rapport. En notis är att jag höll

i en presentation om *Förmågor i geografi i grundskolan i Sverige*.

Från Sverige deltog även Gabriel Bladh från Karlstad universitet med en mycket intressant presentation som gav en försmak av den kommande sammanställningen av den stora kvantitativa studien om geografiundervisning i den svenska grundskolan. Rapport från denna studie kommer Gabriel själv att skriva om längre fram. Nedan följer dock några sammanfattningar om aktuella ämnen från utvalda presentationer:

GeoCapabilities

Det hölls under konferensen ett seminarium om det internationella projektet *GeoCapabilities*. Detta projekt handlar om att analysera geografiundervisning i olika länder i relation till konceptet *capabilities*, som Martha Nussbaum Amartya Sen tagit fram. Tanken är att arbeta internationellt för att utveckla lärarfortbildning och bidra till utveckling av geografiundervisning genom så kallad "curriculum-making" och "powerful knowledge". Mer information om GeoCapabilities hittar du här: <http://www.geocapabilities.org/>

Global understanding

Benno Werlen, Institute of Geography, Friedrich-Schiller-University Jena, presenterade ett stort internationellt projekt som pågår med namnet *Global understanding*. Projektet länkar det globala med de lokala genom att belysa att vardagliga handlingar och beslut ligger till grund för hur vi lever och påverkar globala problem som till exempel klimatförändringar. Geografi kommer vara huvudämne i detta projekt. Projektet är i ansökan av medel från FN. Om FN finansierar projektet kommer år 2016 utropas till *The International Year of Global Understanding*. Mer information hittar du här: <http://www.global-understanding.info/>

Visuella kvalitéer i läroböcker

Yvonne Behnke, Institute of Geography, University of Potsdam, presenterade sin forskning om visuella kvalitéer i läroböcker i geografi. Hon har gjort studier med eye-tracking som fångat hur människor läser läroböcker i geografi. Ett av

resultaten hon pekar på är att man vid läsning inte tittar speciellt mycket på fotografier utan fokuserar mer på texten och illustrationer.

Geografiundervisning och hållbar utveckling

Ingrid Hemmer, department of Geography education, catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, och Peter Bagoly-Simó, department of Geography education, Humboldt University of Berlin, presenterade forskning om vilken roll undervisning om geografi spelar i undervisning om hållbar utveckling. De pekar på att geografi fyller en viktig roll i undervisning av hållbar utveckling och ger exempel från Tyskland, Rumänien och Mexiko. Dock framhåver de även att diskussionen om hållbar utveckling ofta är begränsad till vissa delar av konceptet och detta skulle kunna utvecklas.

Spatialt tänkande

Sarah Bednarz och Robert Bednarz, department of Geography, Texas Agricultural and Mechanical University, presenterade vad som menas med *spatial thinking*. De hävdar att spatialt tänkande är en viktig kognitiv färdighet i geografi, dock även att det inte har gjorts speciellt mycket forskning om detta. Till våren släpper de en bok om spatialt tänkande i undervisning.

David Örbring

*Doktorand i utbildningsvetenskap
Institutionen för utbildningsvetenskap
Lunds universitet, Campus Helsingborg
Mejl: davidorbring@gmail.com*